

Iedereen beseft dat onze huidige manier van consumeren en produceren grenzen heeft. Natuur- en milieueducatie geeft mensen inzicht en kennis om keuzes te maken. Keuzes die goed zijn voor hun eigen leven én voor natuur en milieu. Een duurzame toekomst komt daarmee een stuk dichterbij.

1 Inleiding

Vanuit de gedachte dat natuur en milieu essentieel zijn voor een duurzame ontwikkeling van mens en wereld, laat Natuur - en milieueducatie (NME) ons anders kijken naar onderwerpen als klimaatverandering, zwerfafval, overgewicht, Groene Hart, cultuurlandschap, gebiedsontwikkeling en waterkwaliteit. NME weet op die manier jongeren en volwassenen te betrekken bij actuele onderwerpen die vragen om actie. NME biedt niet alleen perspectief op de werkelijkheid, maar verdient het om zélf vanuit een breder perspectief te worden bekeken.

Er is een rijke traditie in NME, met wortels tot ver in de vorige eeuw. Dat betekent dat we kunnen voortbouwen op een enorme kennis en ervaring. Maar om de vele kansen die NME biedt te benutten, moet er ook iets veranderen. NME kan minder versnipperd, meer vraaggericht, moderner, effectiever en efficiënter worden dan nu gebeurt. Om NME vanuit een ander perspectief mogelijk te maken is een wijziging van beleid en werkwijze nodig.

Een andere kijk op NME is ook nodig omdat de huidige economische crisis leidt tot een bezuinigingsopgave voor gemeente De Ronde Venen. In verband met de bezuinigingsopgave wordt bij de bovenwettelijke taken, zoals NME, ook gekeken naar nut- en noodzaak.

Nieuw perspectief: nieuwe werkwijze

Natuur- en Milieueducatie heeft als doel kennis over en betrokkenheid bij natuur, en milieu te vergroten in de eigen leefomgeving op lokaal, regionaal en mondiaal niveau. Het geeft mensen inzicht en kennis om keuzes te maken die goed zijn voor hun eigen leven en een duurzame toekomst dichterbij brengt. De komende jaren wordt dit bereikt door een aantal vernieuwingen door te voeren. Vijf speerpunten staan hierbij centraal:

- Een keuze voor drie thema's die als houvast dienen voor de inhoud, met duurzaamheid als uitgangspunt:
 1. *"Beleving van het Groene Hart"* (incl. natuur, water en recreatie)
 2. *"De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst"* (lokale ontwikkelingen van natuur en cultuurhistorie, bijvoorbeeld van veenwinning tot duurzame energieopwekking)
 3. *"Van lokaal tot mondiaal"* (incl. duurzaam consumeren en vervoer, energiebesparing en klimaatverandering)
- De 'vraag' naar NME centraal stellen: dit kan een beleidskeuze zijn, de behoefte van een school, de wens van een woningcorporatie, of de doelstelling van een bedrijf.
Waar het om gaat is dat niet het aanbod, maar de vraag bepaalt hoe NME vorm krijgt.
- Kansen voor NME benutten die er zijn in samenwerking met gemeenten, bedrijven, scholen, maatschappelijke organisaties en inwoners. De meerwaarde van NME wordt meer zichtbaar gemaakt.
- De focus op jeugd en jongeren. Als je hen nú een nieuw perspectief biedt, draagt dat bij aan duurzame keuzes als ze volwassen zijn. Deze focus stelt NME voor de uitdaging aan te sluiten bij de belevingswereld van jongeren.
- Denken en doen: educatie door beleven en praktijkervaringen

De speerpunten worden in hoofdstuk 5 toegelicht. Maar eerst wordt nog ingegaan op de vraag waarom NME waardevol is, hoe het momenteel georganiseerd is en welke uitgangspunten voor vernieuwd beleid er zijn. Tenslotte wordt de aanpak beschreven.

2 Waarom natuur- en milieueducatie?

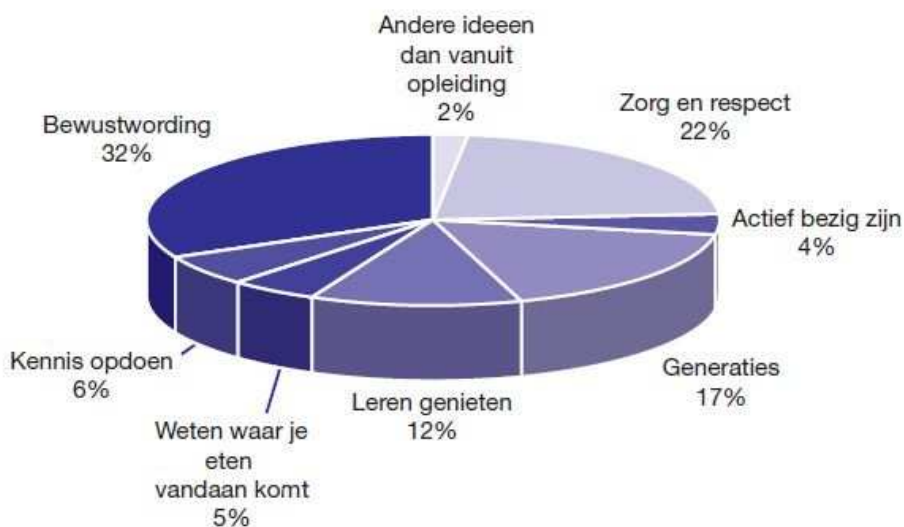
2.1 Natuur- en milieueducatie

Gezondheid, milieuvervuiling, overgewicht, klimaatverandering, natuurbehoud, energiebesparing... het zijn onderwerpen die samenhangen met de kwaliteit van natuur, milieu en onze leefomgeving. Inwoners, bedrijven en organisaties raken meer en meer betrokken bij vraagstukken op deze terreinen, die ook bestuurlijk hoog op de agenda staan. Vaak zijn het technologische, juridische en/of financiële oplossingen waarmee we als samenleving dergelijke uitdagingen te lijf gaan. Daarmee komen we een heel eind, maar de keuzes die mensen maken als consument of bewoner, als werkgever of werknemer, reiziger of recreant zijn uiteindelijk doorslaggevend.

En als het gaat om bewustzijn, keuzes en gedrag, komt educatie in beeld.

Natuur- en milieueducatie (NME) zorgt voor kennis en inzicht in natuur en milieu. Effectieve NME is zó ingericht en wordt zó aangeboden dat mensen van verschillende leeftijden en diverse leefstijlen erin geïnteresseerd zijn en het laten doorwerken in hun houding en gedrag. Op die manier draagt NME bij aan de algemene ontwikkeling van jongeren en volwassenen en bevordert het hun betrokkenheid bij natuur, milieu en leefomgeving. Het stelt mensen in staat om verantwoordelijkheid te nemen om uiting te geven aan hun wensen en zélf invloed uit te oefenen op de kwaliteit van hun leefomgeving. Dit is bijvoorbeeld aan de orde bij de bouw of renovatie van hun huis, bij het verbeteren van de leefbaarheid van hun wijk of bij de inrichting van het landschap in en rond hun dorp of stad. NME, met andere woorden, bevordert op verschillende terreinen een natuur- en milieubewuste levensstijl.

Inwoners geven aan dat ze deze eigenschappen van NME herkennen, waarderen en belangrijk vinden. In november 2005 publiceerde onderzoeksbureau Motivaction gegevens van jongerenmonitor 'Young Mentality'. Hieruit bleek dat jongeren zich veel zorgen maken over de teloorgang van de natuur. Uit door het ministerie van VROM georganiseerde burgerpanels en een enquête (2006) bleek dat mensen natuur en milieu niet alleen belangrijke waarden vinden, maar ook veel belang hechten aan educatie. 87% van de respondenten gaf aan het 'belangrijk tot erg belangrijk' te vinden dat mensen leren over milieu, zeker als het gaat om hun kinderen. Natureducatie wordt door 82% belangrijk gevonden. 'Want', zo menen de respondenten, 'NME draagt bij aan zorg en respect voor de omgeving' (zie figuur 1).

Figuur 1: Motieven voor NME

Deze conclusie komt terug in onderzoek¹ dat een relatie aantoont tussen NME op school en kennis, houding en gedrag op latere leeftijd. Kinderen die op de basisschool actief bezig zijn geweest met NME, hebben als volwassenen significant meer kennis en een positievere houding ten opzichte van natuur en milieu, dan mensen die op school geen of nauwelijks NME hebben gehad. NME wordt dus niet alleen belangrijk gevonden, aangetoond is ook dat het werkt!

Van de duurzaamheidsdriehoek 'people, planet, profit' maakt NME voornamelijk de ecologische component concreet. NME geeft de zorg voor natuur, milieu en leefomgeving een plaats binnen keuzes en gedrag. Dat draagt bij aan een handelingsperspectief voor duurzaam consumeren en produceren en brengt een duurzame samenleving een stukje dichterbij. Daarmee ondersteunt NME het gemeentelijke beleid voor een duurzame leefomgeving.

2.2 NME in de taakopvatting van de gemeente

De relatie tussen overheid en inwoners is de afgelopen jaren veranderd. Beleid komt, zowel nationaal als lokaal, steeds vaker in samenspraak met belanghebbenden tot stand. De initiatieven uit de samenleving en de eigen verantwoordelijkheid van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn onmisbaar voor de realisatie van beleid. Dat vraagt om betrokken inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties die zelfstandig en samen willen opereren vanuit inzicht in maatschappelijke vraagstukken. **De gemeente beschouwt het als haar taak om te zorgen dat inwoners zijn toegerust met kennis, inzicht en competenties op het gebied van natuur en milieu.** Ook het stimuleren van bedrijven, maatschappelijke organisaties en scholen, om zich in te zetten voor natuur en milieu past binnen de taakopvatting van de gemeente. Naast wet- en regelgeving is NME voor dit college één van de instrumenten om diverse actoren in de samenleving te betrekken bij de zorg voor natuur, milieu en leefomgeving. In de huidige informatie- en netwerksamenleving ligt er voor NME een uitdaging om al die verschillende groepen mensen te bereiken en te enthousiasmeren. Het college zet in op NME die past bij deze tijd, bij mensen van verschillende leeftijd met verschillende leefstijlen en bij de nieuwe verhoudingen tussen overheid en samenleving.

3 NME in De Ronde Venen tot nu toe

3.1 Activiteiten NME-centrum De Woudreus

NME-centrum De Woudreus biedt op haar locatie en in de directe omgeving van scholen activiteiten aan. De activiteiten die worden georganiseerd zijn vooral bedoeld voor:

- Leerlingen uit De Ronde Venen door educatieve programma's voor het basisonderwijs (lessen, leskisten, materialenpakketten en tentoonstellingen) en activiteiten voor het voortgezet onderwijs (VLC-design);
- Inwoners en bezoekers van De Ronde Venen. Dat zijn onder andere: wandelingen, excursies, open dagen, activiteitenmiddagen en workshops; tentoonstellingen in De Woudreus; zelf-doe-activiteiten.

De kennis, materialen, werkvormen en de groene omgeving zijn aanwezig om de natuur optimaal te ervaren en te ontdekken. Ook worden inwoners van De Ronde Venen betrokken bij natuur en milieueducatieve projecten, o.a. door vrijwilligerswerk. In 2011 zijn diverse projecten aangeboden aan inwoners en maatschappelijke organisaties, waaronder Groene Voetstappen, Dag van het Veen, Open dag van de Fortenmaand en Warme Truiendag. In bijlage 3 is een jaarverslag van De Woudreus opgenomen.

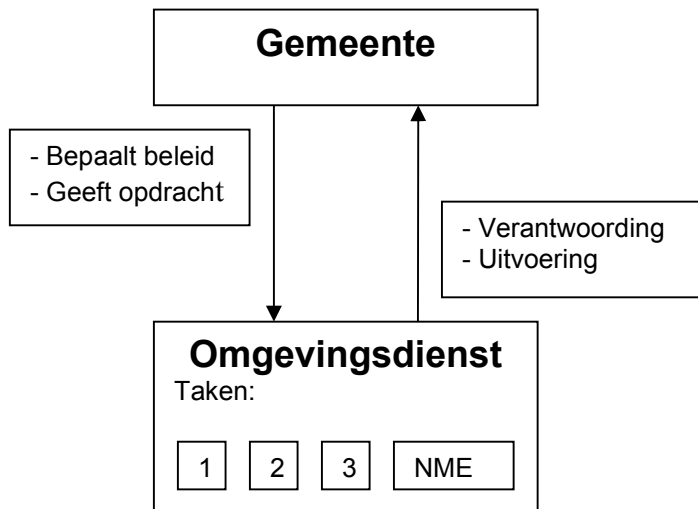
¹

Stichting Veldwerk Nederland, 2006: Onderzoek 'Hoe duurzaam is NME'

NME-taken worden uitgevoerd door professionele medewerkers werkzaam bij Omgevingsdienst regio Utrecht (voorheen Milieudienst Noord-West Utrecht), een samenwerkingsverband tussen 14 Utrechtse gemeenten. Bij NME-Centrum De Woudreus zijn daarnaast 35 vrijwilligers actief. NME biedt ruimte voor stageplaatsen. In ruil voor allerlei hand en span diensten en inzet van vrijwilligers, maakt het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) gebruik van De Woudreus voor (thema)bijeenkomsten.

In de onderstaande figuur wordt de relatie tussen gemeente De Ronde Venen en NME als onderdeel van de Omgevingsdienst weergegeven. De gemeente geeft opdracht en bepaald het beleid van NME naar de omgevingsdienst. De omgevingsdienst zorgt voor de uitvoering van NME taken en legt verantwoording af aan de gemeente.

3.2 Harmonisatie NME-activiteiten

In 2011 zijn de oude gemeenten Abcoude en De Ronde Venen samengevoegd tot de nieuwe gemeente De Ronde Venen. Vanwege de herindeling moet het NME-beleid nog geharmoniseerd worden. De verschillen voor scholen tussen beide voormalige gemeenten zijn opgenomen in onderstaande tabel. Voor de harmonisatie zullen voor schooljaar 2013 – 2014 keuzes gemaakt worden (zie verder paragraaf 6.2).

	Abcoude	De Ronde Venen
Doelgroepen	Basisscholen	Basisscholen Middelbare scholen Inwoners Recreanten Maatschappelijke organisaties
Basisonderwijs	Financiële bijdrage per leerling	Geen bijdrage
Tentoonstellingen	Geen tentoonstellingen	1 à 2 tentoonstellingen per jaar
Excursies	Begeleide Excursies	Geen begeleiding excursies

3.3 Sterkte-zwakteanalyse

In bijlage 1 is een sterkte- en zwakteanalyse opgenomen. Momenteel heeft NME in De Ronde Venen een groot aantal sterke punten. Vooral de doelgroep scholen wordt goed, professioneel en naar tevredenheid bediend. Tegelijkertijd zit daar al een zwakte en kans; er kan nog beter worden aangesloten op de belevingswereld van kinderen en jongeren door gebruik te maken van nieuwe media. Kans, omdat nieuwe media ook nieuwe mogelijkheden bieden om NME breder zichtbaar te maken en nieuwe (efficiëntere) werkvormen mogelijk te maken.

Op dit moment bepaalt het NME-centrum grotendeels de inhoud en vorm van de aangeboden lessen en activiteiten. Om meer kansen te benutten, door marktgericht te werken en inkomsten te kunnen genereren, zal het aanbod meer moeten worden toegespitst op de vraag (en interesse) van scholen, leerlingen, inwoners, bedrijven en andere organisaties. Het is echter voor de vragende partijen niet altijd duidelijk wat de kansen en mogelijkheden zijn die NME kan bieden. Ook voor het NME-centrum is het soms lastig om de meerwaarde van NME te formuleren voor een potentiële opdrachtgever.

NME zou nog veel beter dan nu het geval is, kunnen aansluiten bij het collegeprogramma. Vooral duurzaamheid is een thema waarin NME veel meer kan betekenen en betrokken bij kan zijn. NME kan tips en informatie bieden aan inwoners die met duurzaamheid aan de slag willen; kan meer en beter betrokken worden bij de (organisatie van) duurzame acties van de gemeente. NME kan inwoners en andere partijen betrekken bij gemeentelijke projecten en eigen initiatieven stimuleren.

De behoefte en de vraag van de gemeente en de maatschappij zijn veranderd. Dit biedt nieuwe kansen voor het NME Centrum. NME kan meer vraaggericht (denk aan nieuwe inkomsten uit bedrijven en maatschappelijke organisaties), moderner (denk aan aansluiten op belevingswereld van de doelgroepen door gebruik te maken van nieuwe media), effectiever en efficiënter (denk aan voordelen van regionale samenwerking) worden dan nu het geval is. Om NME vanuit een ander perspectief mogelijk te maken is een wijziging van beleid en werkwijze nodig.

4 Kaders voor vernieuwd NME-beleid

Het doel van NME is om inwoners bewust te maken van natuur, milieu en duurzaamheid, zodat zij dit meenemen in hun keuzes en gedrag. Door beleving en kennis aan te bieden stelt NME mensen in staat om uiting te geven aan hun wensen en zelf invloed uit te oefenen op de kwaliteit van hun leefomgeving. Om dit te bereiken is er een optimalisatie van de werkwijze van NME nodig.

Voor het nieuwe NME-beleid van het college gelden de volgende uitgangspunten:

- De kennis en methodieken van het NME-veld, de verantwoordelijkheid van bestuurders en de wensen van vragende partijen vormen een kansrijk krachtenveld, waarin vraag en aanbod elkaar kunnen vinden. Het college wil deze energie benutten om ook andere partijen te betrekken zoals ondernemers, de recreatiesector, ICT branche en andere (maatschappelijke) organisaties.
- Een andere kijk op NME is ook nodig omdat de huidige economische crisis leidt tot een bezuinigingsopgave voor gemeente De Ronde Venen. Vanwege deze opgave wordt er gekeken naar de kostenstructuur en de meerwaarde van NME. De nieuwe aanpak en werkwijze moet leiden tot een kostenbesparing op NME juist door de meerwaarde te vergroten.

5 Toelichting speerpunten van beleid

5.1 Keuze voor thema's

De keuzes voor de thema's om houvast te geven aan de inhoud van de NME activiteiten zijn gemaakt om een aansluiting te vinden op het collegeprogramma en de speerpunten in het gemeentelijk beleid. Er wordt uitgegaan van de unieke kwaliteiten van de gemeente en de kansen die NME biedt om deze kwaliteiten door en samen met inwoners, ondernemers en organisaties te ervaren, beleven, te behouden en te ontwikkelen.

Door middel van de drie thema's beoogt NME meer aansluiting te vinden op de ontwikkelingen van natuur- en cultuurhistorie van De Ronde Venen en de ervaringen en belevingen van de eigen leefomgeving in een Groene Hart gemeente. Hierbij kan ook gekeken worden naar nieuwe innovatieve ontwikkelingen en technieken op het gebied van duurzaamheid. Hierdoor kan NME blijven vernieuwen en daardoor ook beter aansluiten op de belevingswereld van jeugd en jongeren. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van sociale media en de koppeling van beleving in de natuur met nieuwe technieken en ICT mogelijkheden.

Beleving van het Groene Hart

In het thema "Beleving van het Groene Hart" staat de lokale beleving van natuur, milieu, water en recreatie centraal. Door inwoners de natuurlijke omgeving te laten ervaren en beleven middels praktijkervaringen, (informatieve) recreatie in de natuur en op het water en het geven van handelingsperspectieven wil NME de kennis en inzicht op natuur en milieu vergroten en de beleving en waardering voor hun eigen (duurzame) leefomgeving verhogen. Inwoners zullen door deze beleving bewust zijn van hun omgeving en daar meer op een duurzame manier mee omgaan.

De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst

Bij het thema "De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst" worden de lokale ontwikkelingen van natuur en cultuurhistorie centraal gesteld. Daarbij wordt gekeken naar het verloop van deze ontwikkelingen in verleden, heden en de toekomst. Bijvoorbeeld in relatie tot de energievraag in de gemeente, waarbij in het verleden energie werd gehaald uit veenwinning en we op dit moment gaan naar een duurzame energieopwekking. Het NME wil hiermee bereiken dat inwoners bewust worden van natuur- en omgevingsveranderingen en de nieuwe ontwikkelingen en technieken die in de loop van de tijd zijn ontstaan. Daarbij kan ook gekeken worden naar de gevolgen die dit met zich meebrengen op de natuur, de eigen leefomgeving en het klimaat en de invloed die mensen en zichzelf hierop hebben.

Van lokaal tot mondiaal

In het thema "Van lokaal tot mondiaal" staan de gevolgen van lokaal duurzaam handelen op het wereldwijde milieu en klimaat centraal. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld duurzaam consumeren (fair trade en biologisch producten, materiaal gebruik en productieproces), duurzaam vervoer, energieverbruik, duurzame energie en klimaatverandering. Op deze manier zorgt NME dat inwoners bewust zijn van de gevolgen die hun (lokaal) handelen heeft op andere gebieden in de wereld en het wereldwijde klimaat. Inwoners kunnen bij NME terecht voor informatie en tips om zelf duurzame maatregelen toe te passen. Het NME-centrum fungeert dan als een duurzaamheidscentrum.

5.2 Vraag voor NME centraal

De meest effectieve educatieprojecten zijn die, waar mensen zelf om vragen. Huidige NME is niet voor alle groepen mensen aantrekkelijk. Ook komt de optimale match tussen vraag en aanbod binnen NME niet altijd tot stand. De potentie van NME wordt onvoldoende gezien.

Als NME-organisaties in staat zijn om snel, eigentijds en efficiënt in te spelen op de actuele behoefte van de gemeente en scholen en wanneer de gemeente en scholen op hun beurt zich verantwoordelijk voelen om hun vraag vaker en explicieter te formuleren, dan:

- Wordt het fenomeen van het teruggrijpen op traditionele werkvormen doorbroken;
- Trekt het NME-veld steeds meer opdrachten naar zich toe en wordt geprikkeld om meer maatwerk te leveren dat aansluit op de doelgroep;
- Wordt NME interessant voor nieuwe partijen die iets willen met NME (bedrijven, fondsen en nieuwe aanbieders);
- Blijft NME aantrekkelijk voor verschillende groepen mensen.

Vanuit de vraag van de gemeente geredeneerd krijgt NME meer dan momenteel het geval is een beleidsondersteunende functie vooral waar het gaat om duurzaamheid.

5.3 Kansen benutten door samenwerking

Terug naar de praktijk van het NME-programma van dit moment: De 'core-business' van NME is het organiseren van leerprocessen rond natuur, milieu en duurzaamheid.

Traditioneel doen ze dat vooral voor scholen of in ieder geval voor jeugd en jongeren. Deze basis is heel belangrijk, maar er kan meer!

In de gehele samenleving is er een behoefte aan kennis van natuur, milieu en duurzaamheid. Veel mensen, bedrijven en organisaties houden zich al met duurzaamheid bezig of denken erover na. Bijvoorbeeld bij woningcorporaties, bij ondernemers van MKB, detailhandel en recreatie, bij de ambtenaar en wethouders. De verschillende partijen kunnen ook heel veel van elkaar leren. Een NME organisatie kan hierin faciliteren en liggen er kansen.

Om nieuwe NME partijen te interesseren voor (samenwerking met) NME worden marktkansen verkend. Juist partijen die ook willen betalen voor NME-producten zijn belangrijk voor de kosten van NME. In bijlage 2 zijn voorbeelden van marktkansen opgenomen. De meerwaarde van NME moet meer zichtbaar worden zodat partijen zelf NME benaderen voor samenwerking.

Per 1 juli 2012 zijn Milieudienst Noord-West Utrecht en Milieudienst Zuidoost Utrecht gefuseerd tot Omgevingsdienst regio Utrecht. De kracht van de regionale samenwerking kan worden benut om gewenste veranderingen door te voeren, onder andere doordat medewerkers zich meer specialiseren. Mogelijk kan er efficiënter en effectiever gewerkt worden als medewerkers in de regio Noord-West Utrecht vanuit één locatie opereren (gaat vooral om de onderlinge afstemming en ondersteunende werkzaamheden). Een locatie die aantrekkelijk is door grote natuurlijke aanloop waardoor extra inkomsten kunnen worden gegenereerd door horeca-activiteiten en shopverkoop. Nabijheid voor belangrijkste doelgroepen zoals scholen, inwoners en gemeente is echter een belangrijke afweging voor een locatiekeuze. Ook dient het unieke van De Ronde Venen gewaarborgd te blijven (denk aan informatie en educatie over het unieke veenlandschap). Verder heeft de Omgevingsdienst de intentie om de NME-centra om te vormen tot één Duurzaamheidsknooppunt.

Vrijwilligers uit De Ronde Venen kunnen nog meer dan nu het geval is betrokken worden bij activiteiten op het gebied van duurzaamheid.

5.4 Focus op jeugd en jongeren

Onderzoek toont aan, dat wie op school met NME in aanraking is geweest, op latere leeftijd meer betrokken is bij natuur en milieu. 'Jong geleerd, oud gedaan', gaat dus zeker op voor NME. Kinderen en jongeren zijn uitstekend te bereiken via het onderwijs: natuuronderwijs, biologielessen, aardrijkskundelessen, excursies, schooltuinen etc. Ook tal van

buitenschoolse activiteiten lenen zich voor NME. Enerzijds in aansluiting bij de hedendaagse jongeren cultuur: gaming, interactieve platforms op internet, wiki-omgevingen waar jongeren zelf aan de content meebouwen etc., anderzijds via de meer traditionele activiteiten: deelname aan wijktuinen, bedrijfsbezoeken, natuurwerkweken, bezoek aan dierentuinen, kinderboerderijen en jeugd(natuur)clubs.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Maar de betrokkenheid van kinderen bij natuur is om tal van maatschappelijke veranderingen (verstedelijking, veiligheid, veranderingen in vrije tijd) niet langer meer vanzelfsprekend. Van verschillende kanten wordt gewaarschuwd voor het risico op 'vervreemding' van natuur en natuurlijke processen. Als jongeren minder in aanraking komen met natuur, missen ze ook de positieve effecten die natuur op mensen kan hebben: ruimte voor beweging, voor ontmoeting, voor gezondheid, nieuwe impulsen leidend tot creativiteit of reflectie, etc.

Voor scholen en NME-organisatie ligt er de uitdaging om kinderen en jongeren op een aantrekkelijke manier met natuur, milieu en daarbij behorende onderwerpen als dierenwelzijn, voeding, water, energie, leefomgeving en afval in aanraking te brengen. De inzet van ICT, televisie en nieuwe media biedt kansen.

5.5 Denken en doen: educatie door beleven en praktijkervaringen

In veel educaties en zeker in NME geldt het pedagogisch principe 'hoofd, hart en handen' als ideaal voor overdracht van kennis en competenties. Dingen doen of ervaren heeft een groter en blijvender effect dan alleen maar kennis opnemen. Natuurbeleving: het in de natuur zijn, is een uitstekende stimulans voor meer zorg en respect. Ook biedt het de gelegenheid om direct de positieve effecten van natuur te ervaren. Ervaring met natuur, milieu en duurzaamheid vinden plaats door middel van (educatieve) recreatie, maar ook bij bezoeken aan bedrijven, afvalinstallaties, waterzuiveringen etc., waarbij milieutechnologie ook goed voor het voetlicht komt.

Als de zorg voor natuur, milieu en duurzaamheid onderdeel moet worden van keuzes en gedrag, is het goed om de relatie met het dagelijks leven te leggen. NME staat niet los van de dagelijkse praktijk, maar is direct gekoppeld aan keuzes in de supermarkt, aan mobiliteit, aan afval scheiden, aan vrijetijdsactiviteiten etc. Als het geleerde verbonden raakt met de eigen ervaringen en handelingen (en omgekeerd) ontstaat handelingsperspectief voor de burger als consument, bewoner of deelnemer aan maatschappelijke activiteit. De ambitie van dit college met NME is het best gediend als NME de praktijkervaring centraal stelt en aansluit bij dagelijkse handelingen en activiteiten. Zeker voor het bereiken van jongeren en volwassenen is het 'praktisch nut' en logische inpassing van NME in reguliere activiteiten een belangrijke voorwaarde voor de doorwerking naar een duurzame, natuur- en milieubewuste leefstijl.

6 Aanpak

6.1 Uitwerking speerpunten in uitvoeringsprogramma

De exacte wijze van uitvoering zal onderdeel zijn van een uitvoeringsprogramma voor de periode 2012 t/m 2015 dat samen met Omgevingsdienst Regio Utrecht zal worden opgesteld. Door jaarlijks een werkprogramma vast te stellen wordt stapsgewijs gewerkt aan een zo efficiënt en effectief mogelijke – gezamenlijk gedragen – aanpak.

Om de veranderingen te realiseren zal een aantal organisatieveranderingen moeten worden doorgevoerd (zie ook paragraaf 5.3). De kracht van de regionale samenwerking moet hiervoor worden benut. Dit moet ook leiden tot een efficiëntere en effectievere werkwijze.

Thema's met duurzaamheid als uitgangspunt

Aanpassing en uitbreiding van huidig aanbod: voorlichting, lessen, tentoonstellingen en activiteiten voor algemeen publiek, basis- en voortgezet onderwijs en BSO's (buitenschoolse opvang) in de thema's:

- Beleving van het Groene Hart: incl. natuur- en watereducatie en recreatie;
- De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst: lokale ontwikkelingen van natuur en cultuurhistorie, bijvoorbeeld van veenwinning tot duurzame energieopwekking;
- Van lokaal tot mondiaal: incl. duurzaam consumeren en vervoer, energiebesparing en klimaatverandering.

Er wordt uitgegaan van de unieke kernkwaliteiten van de gemeente en de kansen die NME biedt om deze kwaliteiten door en samen met inwoners, ondernemers en organisaties te ervaren, beleven, te behouden en te ontwikkelen. Belangrijk is ook de inhoudelijke aansluiting bij het collegeprogramma.

Resultaten in 2015

- Vraaggericht aanbod van voorlichting, lessen en activiteiten met duurzaamheid als thematisch uitgangspunt. Thema's sluiten aan bij het karakter en beleid van de gemeente.

De vraag naar NME centraal stellen

Om meer vraagsturing te creëren binnen de werking van NME moet een aantal dingen gebeuren:

- Meer partijen worden uitgenodigd en gestimuleerd om bij te dragen aan NME;
- Opdrachtgevers moeten vaker en duidelijker hun vraag op NME-gebied articuleren. Ze pakken, met andere woorden, hun opdrachtgevende rol voortvarender op;
- NME moet het aanbod beter en sneller in lijn brengen met de actuele behoefte van de samenleving.

In het uitvoeringsprogramma worden de activiteiten beschreven om dit te realiseren.

Resultaten in 2015

- Belangrijke opdrachtgevende partijen zoals scholen en gemeente formuleren jaarlijks hun wensen op NME-gebied en handelen daarnaar.
- De waarde van NME is meer zichtbaar bij andere partijen, waardoor de vraag ernaar toeneemt.

Kansen voor NME benutten in samenwerking

Zoals in paragraaf 5.3 beschreven liggen er zowel kansen in samenwerking op regionaal niveau als met nieuwe partijen, vooral ook het bedrijfsleven. Een marktverkenning is nodig om te inventariseren welke mogelijkheden er zijn in de samenwerking met marktpartijen.

Een nieuw perspectief op NME in De Ronde Venen

Samenwerking met BSO's ligt in ieder geval voor de hand, omdat hier de mogelijke activiteiten in het verlengde liggen van de al bestaande activiteiten voor de basisscholen.

Resultaten in 2015

- Verbeterde regionale samenwerking resulterend in een efficiëntere en effectievere werkwijze;
- Betrokkenheid van nieuwe partijen bij NME-activiteiten zoals bedrijven, maatschappelijke organisaties en nieuwe publieksgroepen.

Jeugd en jongeren: aansluiten bij huidige generatie

Het onderwijs vormt een belangrijk aanknopingspunt voor het bereiken van deze doelgroep, maar buitenschoolse activiteiten zijn evenzeer interessant. De doelgroep maakt gebruik van nieuwe sociale media waarop NME meer kan inspelen. Ook voor informatie over duurzame maatregelen en activiteiten maken zowel jongeren als volwassen gebruik van internet. Daarnaast kan het bedrijfsleven betrokken worden bij NME-activiteiten voor jongeren. Denk daarbij aan natuurexpedities, bedrijfsbezoeken of het bevragen van bedrijven over hun duurzaamheidsprestaties door jongeren van de bovenbouw basisschool en voortgezet onderwijs.

Resultaten in 2015

- NME hanteert actuele en aansprekende werkvormen, inclusief toepassing van ICT en moderne media, om aan te sluiten bij de moderne informatiesamenleving en belevingswereld van jeugd en jongeren;
- Bedrijfsleven is actief betrokken bij NME-activiteiten voor jeugd en jongeren.

Denken en doen

Beleid binnen dit speerpunt is gericht op het realiseren van een praktijkgerichte NME: het gaat om educatie door beleving, meedoen en invloed uitoefenen. Voor zowel volwassenen als jongeren is het van belang om denken en doen te koppelen aan hun eigen gedrag. Geef voorrang aan activiteiten die uitdagend zijn om mensen direct in hun dagelijkse praktijk toepasbaar zijn (keuzes in de supermarkt, bij woon-werk/schoolverkeer, bij woninginrichting e.d.) of die gericht zijn op meedoen (participatie) en invloed uitoefenen. Ook hier kunnen Niet-traditionele NME-partners worden betrokken bij de uitvoering van lokaal NME beleid zoals bewonersverenigingen, woningcorporaties en buurtverenigingen.

Resultaten in 2015

- Minimaal 70% van de NME-activiteiten voor volwassenen is gericht op concreet handelingsperspectief;
- Voorbeelden van direct toepasbare duurzame maatregelen in eigen levenssfeer en wijk; kennis is gemakkelijk vindbaar en toegankelijk.
- NME heeft aantoonbaar bijgedragen aan het bewust maken van op duurzaamheid gerichte keuzes in de dagelijkse praktijk

Financiële uitgangspunten

De nieuwe aanpak en werkwijze moet leiden tot een kostenbesparing op NME vooral door substantieel meer inkomsten te genereren door de maatschappelijke meerwaarde van NME te vergroten en nieuwe (commerciële) partijen te interesseren voor samenwerking.

Resultaten in 2015

- Kostenbesparing € 25.000,--

Acties

In de onderstaande tabel zijn acties benoemd die worden uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma.

Acties (indicatief)					
Uitvoeringsprogramma	2012				na 2015
Jaarlijks werkprogramma	2012	2013	2014	2015	na 2015
Optimalisering regionale samenwerking en werkwijze	2012	2013	2014		
Verkenning marktkansen	2012				
Stimuleren samenwerking nieuwe partijen	2012	2013	2014	2015	na 2015
Beleving van het Groene Hart		2013	2014	2015	na 2015
De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst		2013	2014	2015	n.t.b.
Van lokaal tot mondiaal			2014	2015	n.t.b.
Integreren nieuwe (sociale) media		2013	2014	2015	na 2015
Informatie toepasbare duurzame maatregelen		2013	2014	2015	na 2015

6.2 Harmonisatie basisonderwijs

Hieronder wordt nader ingegaan op de harmonisatie van het beleid voor basisscholen vanwege de herindeling. Eerst nog enkele gegevens over de scholen op een rij:

- Alle kinderen krijgen NME-activiteiten en -programma's aangeboden: **4500 leerlingen**
- Alle basisscholen maken actief gebruik van het aanbod: **21 basisscholen**
- Docenten krijgen op verzoek educatieve adviezen: **185 educatie adviezen**
- Jongeren doen mee aan veldwerk en bijzondere projecten: **300 scholieren**

Uitgangspunten bij het huidige aanbod voor het basisonderwijs:

- Elke klas krijgt jaarlijks kans om van het NME-aanbod gebruik te maken (voor kleuter-, onder-, midden- en bovenbouw is specifiek materiaal).
- Aanbod kan op de NME-locatie genoten worden (binnen of buiten) in de eigen klas of in de schoolomgeving (via inzet leskisten, materiaalzendingen e.d.).
- Aanbod is afgestemd op de lesmethodes voor natuur in het onderwijs; de kerndoelen zijn erin verwerkt. Het NME-onderwijs is aanvullend en soms leerkracht vervangend (zeker in geval van lessen op de NME-locatie).
- Er wordt sterk ingezet op het laten kennismaken met waardevolle natuurervaringen, die de leerlingen bij blijven.

In paragraaf 3.2 zijn de verschillen tussen de oude gemeenten De Ronde Venen en Abcoude aan bod gekomen. Vanwege de herindeling moet het NME-beleid voor basisonderwijs nog geharmoniseerd worden voor schooljaar 2013 – 2014. Eén van de belangrijkste verschillen is dat basisscholen van Abcoude (oud) een bijdrage voor NME betalen en de basisscholen in De Ronde Venen (oud) dat niet doen. Gratis afname van het basispakket NME is niet meer passend in deze tijd en bij de gewenste vorm van dienstverlening (kwaliteit mag betaald worden). Elders in het land is een financiële bijdrage vanuit het onderwijs al ingevoerd en scholen nemen nog steeds af! Het kan hier gaan om een bijdrage per leerling of groep, of om een bedrag per afname van een product (leskist, excursie, etc.).

Opties voor financieringsstructuur onderwijs:

1. Scholen laten betalen per leerling / per groep.

Gebeurt nu al in de voormalige gemeente Abcoude. Voordeel: scholen weten waar ze op dienen te begroten. Nadeel: het aantal leerlingen daalt de komende jaren; daarmee wordt de financiële basis onder NME dus alleen maar zwakker. Ander nadeel is dat je in een dergelijke begroting niet terugziet als een NME-product door meerdere groepen van een school gebruikt wordt in één leenperiode. Is bovendien niet vraaggericht.

2. Scholen per product laten betalen.

Voordeel: is zeer klantgericht (school betaalt alleen voor datgene wat ze werkelijk afneemt). Hier is een leidraad voor ontwikkeld met prijzen per product. De ervaring (o.a. in Zuidoost-Utrecht) leert dat scholen hier veelal geen bezwaar tegen hebben omdat het om lage prijzen per product gaat, dus te overzien is.

Bovengenoemde opties zijn voorgelegd aan de directeurs van alle basisscholen. Naast het feit dat men vindt dat er voor een dergelijk product als NME niet betaald zou hoeven te worden, is de voorkeur voor optie 2 als de meest passende naar voren gekomen. Het onderwijs ervaart momenteel in toenemende mate de gevolgen van diverse bezuinigingen door rijk, provincie en gemeenten. Ondanks dat de scholen NME als waardevol zien kan dit betekenen dat zij minder gebruik kunnen gaan maken van NME.

Tentoonstellingen in NME-centrum De Woudreus zijn vanwege de herindeling ook toegankelijk voor de scholen uit Abcoude. Vanwege kostenoverwegingen zal door de komst van extra scholen, de huurtermijn van tentoonstellingen echter niet verlengd worden. Mocht er een grotere vraag naar bezoeken zijn, dan zal er voor de scholen “vol=vol” gelden.

Tot slot

Natuur en milieu educatie heeft een toekomst. Een toekomst waarin duurzaamheid steeds belangrijker wordt en waarin we samen moeten zorgen voor een duurzame leefomgeving voor iedereen. Om hierop aan te sluiten is een nieuwe perspectief op NME nodig. Een perspectief waarin aansluiting wordt gezocht met de belevingswereld van de doelgroepen, waarin vraag en aanbod overeenkomen, samenwerking wordt gezocht en kansen benut om extra inkomsten te genereren. Maar ook vooral door te doen, te ervaren en de natuur te beleven. Door inwoners, scholieren en bedrijven inzicht en kennis te geven en te betrekken bij natuur en milieu, zullen zij sneller geneigd zijn om duurzame keuzes te maken, ernaar te leven en te handelen. Waardoor een duurzame toekomst een stuk dichterbij komt.

Bijlage 1: SWOT-analyse NME

STERK	ZWAK
<ul style="list-style-type: none"> • Alle basisscholen en het voortgezet onderwijs in de gemeente nemen producten en diensten af. De Woudreus is bekend bij veel kinderen, scholieren en hun (groot)ouders • Ondersteuning van ongeveer 35 enthousiaste vrijwilligers • Grote betrokkenheid van natuur- en milieugroepen • Breed aanbod van thema's en werkvormen, activiteiten (binnen en buiten) op eigen locatie en in het veld • Dichtbij scholen, inwoners en maatschappelijke organisaties • Goede bereikbaarheid en parkeergelegenheid • Sterke pedagogiek • Flexibel, rouleren, uitwisselbaar (goede bezetting) • Regionale ontwikkeling van onderwijs basispakketten (14 gemeenten in Omgevingsdienst), waardoor NME relatief goedkoop werkt 	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkte rol voor algemeen publiek • Beperkte openstelling (ma t/m vr van 9:00 tot 17:00) • Onderbenutting van het pand De locatie van de De Woudreus heeft geen natuurlijke aanloop • Thema's, werkvormen en activiteiten sluiten niet altijd aan bij de leefwereld van nu, zoals gebruik en kennis van sociale media ICT, games en innovatieve duurzame technieken • Weinig mogelijkheden voor vernieuwing en innovatie door de wijze waarop NME momenteel georganiseerd wordt • Weinig zichtbaar • Weinig vraaggericht • Aansluiting met gemeentelijk beleid is niet optimaal
KANSEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> • Met het huidige aanbod nieuwe afnemers benaderen (bijv. BSO) • Bredere aansluiting bij gemeentelijk beleid • Samenwerking en aansluiting zoeken met nieuwe partijen Uitgroeien tot Duurzaamheidscentrum met de thema's: <ul style="list-style-type: none"> - Beleving van het Groene Hart - De Ronde Venen van nul tot nu en in de toekomst - Van lokaal tot mondiaal • Inkomsten genereren door: <ul style="list-style-type: none"> - het uitbreiden en ontwikkelen van het aanbod voor algemeen publiek en andere partijen, zoals bedrijfsuitjes, kinderfeestjes, voorlichtingsactiviteiten etc. - inspelen op de vraag vanuit andere partijen zoals bedrijven en maatschappelijke organisaties - Organisatie van duurzaamheidsevenementen en activiteiten voor scholen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en gemeente - Benutten van mogelijkheden van het pand door verhuur van ruimtes 	<ul style="list-style-type: none"> • Druk op de financiële situatie van de gemeente • Capaciteit en competenties NME medewerkers, ontwikkeling en uitvoering van een nieuwe aanpak vraagt mogelijk andere competenties • Bezuinigingen op onderwijs, waardoor scholen niet meer in staat zijn om voor de NME activiteiten en diensten te betalen

Bijlage 2: Marktkansen NME in De Ronde Venen

1. Vgl met De Boswerf Zeist (groene buitenlocatie/bezoekerscentrum):

Deze inkomsten komen van 26.000 bezoekers per jaar

Jaar	2010
Horeca	€ 10.639,00
Winkel	€ 491,00
Activiteiten	€ 15.953,00
Koffie-automaat	€ 4.310,00
Huur ruimtes	€ 2.806,00
Totaal	€ 34.199,00

Wat valt op:

- Helft inkomsten = uit activiteiten waarvoor een bijdrage wordt betaald (veel BSO's, zwerftochten, GPS-tochten, knutselmiddagen, lezingen, cursussen, markten)
- Horeca = ijsjes, koeken, flesjes frisdrank, chips
- Kinderfeestjes zijn steeds meer in trek; minimumprijs 49,- en met meer dan 7 kinderen per kind 7 euro extra. Is een richtprijs die je ook landelijk tegenkomt.
- Prijzen van koffie, div. horeca, entree en huur zijn per juli 2012 verhoogd; gaat m.n. bij horeca direct fors meer opbrengen.
- Hier staan uitgaven tegenover van ongeveer 4.600 euro op jaarbasis.

2. BSO als doelgroep:

- Lesaanbod: groenarrangement van bijv. 12 lessen van 1,5 – 2 uur a 40 euro = 480 euro indicatief.
- Speelaanbod: op locatie De Boswerf wordt bij bezoek van een groep 1,50 p. kind gevraagd voor een bezoek aan het speelbos. Loopt als een trein. 1200 kinderen per jaar.
- Verhuur: MEC Breda heeft bijv. een huurovereenkomst met een BSO (op eigen terrein), de Buiten BSO. Is nieuwe aanpak binnen de kinderopvang. Huurprijs is o.b.v. tarieven voor verhuur gemeentelijke gebouwen; in dit geval krijgen ze **5.000,- per jaar** voor een middag van bijna 3 uur (randvoorwaarde: toiletten moeten geschikt zijn voor kleine kinderen).
- Pedagogisch medewerkers begeleiden/opleiden i.r.t. vergroenen van activiteiten: dagdeel van 4 uur a 90 euro per uur = 360,-. Veldwerk Ned. heeft dit samen met NME Apeldoorn (Accres) aangeboden.

3. Duurzaamheid:

- NME-centrum als een soort **klimatewinkel** (zie Groene Hert Nijmegen):
 - adviesuren (bijv. hulp bij aanvragen subsidies duurzame energie) door gemeente ingekocht, extra inkomsten uit verkoop van producten/materialen.
- NME-centrum als **duurzaamheidsknooppunt** voor gemeente en regio
 - Vraagbaak en adviseur i.r.t. water-/energiebesparing, afvalpreventie, vergroening speelpleinen, inrichting speelnatuurplekken en stadslandbouw. Contracten hiertoe kunnen met waterschap, energiebedrijf, gemeente(n), afvalbedrijf e.a. worden afgesloten. Doelgroep: inwoners/particulieren.

Een nieuw perspectief op NME in De Ronde Venen

- creatieve sessies, speeddates etc. op basis van het principe 'halen en brengen' (kennis delen en uitbreiden). Door bijdrage per deelnemer wordt dit mogelijk gemaakt.
Doelgroep: ondernemers; specifieke subdoelgroep zouden agrariërs kunnen zijn.

4. Groene maatschappelijke stages

Groene Maatschappelijke stages voor het V.O. en de bemiddeling daarbij. Het MEC Nijmegen vraagt en krijgt 90,- per uur voor bemiddeling (gelden komen van de gemeente via haar bijdrage aan de welzijnsinstelling die ook bemiddelt in vrijwilligerswerk).

5. Watereducatie

Met name Zuid-Holland leert dat de waterschappen uitstekende partners en opdrachtgevers zijn als het gaat om het bundelen van educatiedoelstellingen. De waterschappen hebben belang bij programma's i.r.t. 'droge voeten/klimaat', bij het betrekken van inwoners bij de watercyclus en heel nadrukkelijk bij het betrekken van jongeren i.v.m. toekomstig werknemerschap.

NMC Weizigt in Dordrecht heeft een langjarige samenwerking met waterschappen om de educatieve boodschap vorm te geven. In het Zuid-Hollandse project 'Stroom' werken NME –afdelingen en Waterschappen samen aan een gestructureerd programma voor het basisonderwijs. Naast de inhoudelijke expertise van beiden, ligt bij NME de focus op de directe relaties met het onderwijs (die heeft het waterschap beperkt) en ligt bij het waterschap de focus op veldwerk/excursies.

- Waterprogramma voor de scholen
- Waterfietstocht
- Watersponsorloop
- Tentoonstelling "Zicht op Water"
- Symposium Water
- Het educatieve schip "de Watervlo"
- Educatie t.b.v. Waterlinie met forten (Stelling van Amsterdam).

6. Krachten bundelen en versterken voor een duurzaam Amersfoort- NME Amerfoort

Uit de hele stad Amersfoort is aan partijen gevraagd om mee te doen en mee te denken over het NME-arrangement. Binnen een arrangement werken verschillende partijen samen om structurele NME-activiteiten op te zetten en te financieren die bijdragen aan goede NME en daarmee de kwaliteit van de samenleving, het onderwijs en het jeugd- en jongerenwerk bevorderen. Er zijn maar liefst 50 partijen bij betrokken. Onder de paraplu van het arrangement zijn zes clusters gekomen, waarvan vier inhoudelijke. De andere twee zijn het Programmamanagement en de Communicatie. De stuurgroep bestaat uit de ambtelijk opdrachtgever en directeurs van deelnemende instellingen.

De deelnemers van de vier clusters hebben een gedeelde ambitie: *'met verschillende partijen samen zorgen voor meer NME in Amersfoort'*

De clusters zijn:

- 1) Energie, (Voortgezet Onderwijs (VO), MKB, matchpoint)
- 2) Grenzeloze tuin
- 3) Stad en Land, (Hoger Landbouwonderwijs, algemeen onderwijs (PO) en BSO)
- 4) De duurzame karavaan voor activiteiten in de vakantie; elke week een ander buurthuis, een ander thema.